



ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΚΟ

ΙΔΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ
1951

Ε.Υ.Δ. της Κ.ρ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008



ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΜΟΥΝΙΕ

Στις 31 Μαρτίου, τὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτούτο ἐτίμησε τὴ μνήμη τοῦ Ἐμμανουήλ Μουνιέ μὲ μιὰν ὁμιλία τοῦ κ. Roger Milliet, ποὺ δὲν ἔχει μόνο στενὴ γνωριμία μὲ τὸ ἔργο τοῦ Γάλλου φιλοσόφου ἀλλὰ γνώρισε ἀπὸ πολὺ κοντὰ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Ἀπὸ τὴν ἀξιόλογη αὐτὴ ὁμιλία— μνημόσυνο δίνουμε τὴν εἰσαγωγή.

Ἡ «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

«Τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη τοὺς φανταζόμεστε πάντα μὲ τὴν ἐπιβλητικὴ ρόμπα τοῦ δασκάλου. Κι' ὅμως ἦταν ἀπλοὶ ἄνθρωποι σὰν ὄλους τοὺς ἄλλους, ἦταν γελαστοὶ κι' εἶχαν φίλους».

Μὲ τὰ εἴκοσι χρόνια μου, μὲ τὴ δειλία τοῦ ἐπαρχιώτη φοιτητῆ, φυσικὸ ἦταν νὰ μὴ μούρθει στὸ νοῦ ἡ πάρα πάνω φράση τοῦ Πασκάλ, σὰν ξεκίνησα γιὰ πρώτη φορὰ νὰ πάω νὰ συναντήσω τὸν Ἐμμανουήλ Μουνιέ, διευθυντὴ τοῦ «Esprit», τὸ 1935.

Ἦστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια σὰν τ' ἀναθυμιάμαι, ξαναβρίσκω τὸ νέο ἀγόρι ποὺ εἶμουνα μὲ τὸ καρδιοχτύπι καὶ τὸ δέος ποὺ ἐνιωθε περπατώντας στὸ δρόμο τῆς Εἰσπρες καὶ πηγαίνοντας νὰ συναντήσῃ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ἤδη ἀρκετοὶ νέοι εἶχανε παραδεχτεῖ γιὰ ἓναν ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοὺς, καλλίτερα, γιὰ τὸν δάσκαλό τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐπιβλητικὸ ἐνδυμα, πίστευα ἀκόμα πὼς οἱ φιλόσοφοι εἶναι φυσιογνωμίες αὐστηρές, οἱ διευθυντὲς περιοδικῶν ἀπροσπέλαστοι, κι' ὅσο γιὰ τοὺς ἀρχηγούς κινήματων μόνο ἡ Σφίγγα μούδινε τὴ μορφή τους. Μὰ εἶπαμε, εἶμουνα εἴκοσι χρονῶν, κι' ὄλοι αὐτοὶ οἱ τίτλοι συσσωρευμένοι πάνω στὸν Ε. Μουνιέ ἦτανε πάρα πάνω ἀπὸ ἀρκετοὶ γιὰ νὰ δώσουνε χίλιες δυὸ ἀποχρώσεις δέους στὸ θαυμασμό μου.

Ἡ ἀναγγελία ἐνὸς συνεδρίου τοῦ Esprit τράβηξε ἐκεῖνο τὸ Κυριακάτικο πρωῖνὸ τὰ βήματά μου στὸ χαριτωμένο κι' ἤρεμο χωριουδάκι τῆς Ile—de—France, καὶ ὁμολογῶ πὼς δὲν μπορούσα ποτὲ νὰ φανταστῶ πὼς ἓνα συνέδριο γινόταν κάποτες — ὦ τόσο σπάνια, τόσο πολὺ σπάνια, ἀλλοίμονο! — μιὰ συνάντηση τόσο λίγο ἐπίσημη, τόσο γυμνὴ ἀπὸ κάθε προσποίηση. Ἔφτασα στὸν τόπο τῆς συνάντησης σὲ μιὰ στιγμὴ ἐξοχῆς ἀπλότητος. Θάλεγε μιὰ κατασκηνώση νέων τὴν ὥρα τοῦ ἐγερτήριου. Φωνές, γέλια, φασαρία. Μόλις εἶχανε ξυπνήσει. Κάποιος μοῦ ἔδειξε τὸν Μουνιέ. Ἔνας κι' αὐτὸς ἀπὸ τὴ χαρούμενη συντροφιά. Ψηλός, λεπτός, εὐλύγιστος. Ἦτανε τότες 30 χρονῶν καὶ νιόπαντρος. Πρὶν ἀπὸ δυὸ μῆνες εἶχε ἐνώσει τὴ ζωὴ του μὲ μιὰ νέα Βελγίδα.

Ἡ πρώτη λέξη ποὺ ἄκουσα ἀπὸ τὰ χεῖ-

λη του δὲν ἦτανε χρησμός, ἀντίθετα. Πείραζε ἓνα φίλο του ποὺ κρατοῦσε τὴ γυναίκα του ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ προχωροῦσε μπροστὰ σ' ἓνα δρόμο τοῦ χωριοῦ. «Ἔ, ἔσὺ, μὴ μοῦ κλέβεις τὴ γυναίκα μου!» Ἡ ἀνεπιτήδευτη καὶ χαρούμενη ἀπλότητά του μὲ κατέπληξε. Κι' ὅμως δὲν θάπρεπε νὰ ἐκπλαγῶ. Δὲν εἶχε κι' ὄλας γράφει σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πρῶτα μαχητικὰ του δημοσιεύματα «...ἡ ἀπλότητα — ἀπὸ τὸ παιδιὰτικο βλέμα ἴσαμε τὴ γραμμὴ τῶν σπαρτῶν— εἶναι ἡ πιὸ συγκινητικὴ ἔκφραση τῆς μεγαλοπρέπειας»;

Μὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του, βρίσκουμε τὸ ἴδιο σύνθημα αὐτόγραφο στὸ τετράδιο μιᾶς μαθήτριάς του τοῦ λυκείου τοῦ Omer. Ἀφοῦ ἀναφέρει πρῶτα τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Μπέρξον, γράφει ἔπειτα καὶ σὰν δικό του πιστεύω τὶς πάρα κάτω γραμμὲς τοῦ Reguy: «Κυρίως ἄς σώσουμε τὸ *θησαυρὸ τῶν ταπεινῶν*· αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς συνετῆς χαρᾶς ποὺ εἶναι τὸ ἄνθος τῆς ζωῆς, αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς εὐθυμῆς υγιείας ποὺ εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀρετὴ, κι' ἀκόμα πιὸ ἐνάρετη κι' ἀπὸ τὴν ἀρετὴ».

Καὶ νά, ποὺ αὐτὸ τὸ παλληκάρι, ποὺ πολλοὶ κατηγοροῦσαν γιὰ πολὺ ἐξεζητημένο στὴ σκέψη, μὲ τὶς αὐστηρὲς πνευματικὲς ἐπιδιώξεις, ποὺ ἀποβλέπανε στὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ξανάνωμα τοῦ χριστιανισμοῦ, «νὰ ξανακάμουμε τὴν Ἀναγέννηση»⁽¹⁾, ἀποκαλύφθηκε μπροστὰ στὰ ἐκπληκτὰ μάτια μου ὁ πιὸ χαρούμενος, ὁ πιὸ ἀπλός, ὁ πιὸ ταπεινὸς σύντροφος. Παρουσιάστηκε καὶ σὲ μένα ὅπως καὶ στοὺς φίλους τοῦ Touchard δταν τοὺς ἔλεγε: «Νὰ φτάσετε στὸν Μουνιέ—ὄχι στὸ σπουδαῖο Μουνιέ—μὰ στὸν καθημερινὸ Μουνιέ, ὅπως πᾶτε στὸν καθένα, ἢ καλλίτερα στὸν Ἐμμανουήλ καὶ καθόλου στὸν πρωτομάστορα τοῦ Περσοναλισμοῦ».

Ἰδιον τὸν βρήκα καὶ στὸ γεῦμα ποὺ ἐκολούθησε τὸ συνέδριο. Καθήσαμε γύρω στὸ τραπέζι δίχως κανένα πρωτόκολλο.

1. Τίτλος μανιφέστου τοῦ πρώτου τεύχους τοῦ περιοδικοῦ Esprit (Ὀκτώβριος 1932).

κι' ή τύχη με τοποθέτησε δίπλα του. Τούτη όμως τή φορά ή παρουσία του δέ μ' έκανε δειλό. Κάποια στιγμή, πάνω στη συζήτηση για τόν όρο «περσοναλισμός», κάποιος δημοτράπεζός μας του παρατήρησε πώς ήτανε άτυχος ό όρος γιατί ή λέξη προερχόταν από τό λατινικό persona=μάσκα. Έγώ παρακολουθούσα τή μάσκα του Μουινιέ, ή μάλλον τό γιομάτο έκφραση βλέμμα του, τό «πρόσωπον» πού όπως είπε και κείνος, είναι καμωμένο για νά προβάλλονται τά μάτια.

Τέτοιο ήτανε τό βλέμμα του Μουινιέ. Προσοχή και προσφορά μαζί. Εύθυ και βαθύ ξεχυνόταν από τά μεγάλα γαλανά μάτια του, πού τά μεγάλωνε ακόμα περισσότερο ό στραβισμός. Μόνο τά κυματιστά μαλλιά του δίνανε κάποια άπρόσμενη όψη ανθρώπου τής πόλεως στο πρόσωπό του. Πολύ άργότερα, βλέποντας τό πορτραίτο πού του έκανε ό Laroujade, είπε με τήν ίδια περηφάνεια πούχε και ό Reguy για τήν καταγωγή του, πώς προερχόταν από πληβείους και χωρικούς:

«Τούτη ή γεροκαρφωμένη κάσσα γύρω από τήν εύθραστη ούσια, και τό όχι εύγενικό σαγώνι μου, τέσσερις προπαπούδες χωριάτες μου τό κληροδοτήσανε σαν έφόδιο για νά προστατέψουνε τή δράση του μυαλού πού πάντοτε φοβίζει τούς ανθρώπους των χωραφιών, και για νά επιζήσει ή παρουσία τους, ή ζωτικότητα τους πάνω στην καινούργια άστική γενιά. Όσο για τά σγουρά μαλλιά μου, έτοιμα προέρχονται από εκείνες τις κάπως γελοίες χειρονομίες πού κάνουνε τή στιγμή του άποχαιρισμοϋ στο γιο πού φεύγει, και μου τά δώσανε για νά κρυφτεί τό χοντροκέφαλό μου, όπως έτοιμάζονται εκείνοι πού πάνε για γαμπροί. Τό σαγώνι τό κληρονόμησα από τόν προπάπου μου σοσιαλιστή—άπό τό 1880!—και τά μάτια φτάσανε πλαγίως ίσαμε μένα από κάποιον γεροθεϊό μοναχό».

Μά και τήν 1η Μαρτίου του 1950, είκοσι μέρες πριν πεθάνει, αποδίνοντας έναν τελευταίο φόρο τιμής στους χωρικούς πρόγονούς του, ξεπληρώνει τό χρέος απέναντί τους γράφοντας: «...συχνά στρέφουμαι μ' εύγνωμοσύνη προς τούς τέσσερις χωριάτες πρόγονούς μου. Ήτανε κι' οι τέσσερις άληθινοί χωριάτες με άρβύλες γιομάτες λάσπη, ξυπνούσανε κάθε πρωί στις τρεις και στα δάχτυλά τους ύπνηρχε πάντα ή μυρουδιά του σαλαμιού από τό κολατσιό.

Όταν συμβαίνει μερικές φορές κοιτάζοντας προς τά μέσα μου να βλέπω πόσο ξένος είμαι προς τόν κύκλο μου (Gens) σαν κύκλο—όταν φουρκίζουμαι με τις χα-

ροιολογίες, τις φουσκωμένες και φιλολογικές άκροβασίες, ή από τήν άλλη μεριά—στο Πανεπιστήμιο—όταν βλέπω τήν άπαίσια σοβαροφάνειά τους, αισθάνουμαι ξαφνικά έναν προπάπο να επαναστατεί μέσα μου, τό γερό του αίμα να κυλάει μέσα στις φλέβες μου, τόν άέρα των χωραφιών να εξαγνίζει τά πνεμόνια μου, και σαν τούς άλλους, τούς εύγνωμονώ...»

Αυτό τό ωραίο πιστεύω του Μουινιέ δέν, τδξερα έδω και λίγον καιρό ακόμα. Κι' όμως από κάποια παράξενη σύμπτωση, ή πρώτη και ή τελευταία εικόνα πού κρατώ άπ'αυτόν, είναι εικόνες πράσινης καρπισμένης γής, άληθινής άυθορμησιās και πίστης προς τις πηγές πού τόν ποτίσανε. Είναι εικόνες παράλληλες με τά πάρα πάνω κείμενα.

Ή πρώτη είναι εκείνη πού σās διηγήθηκα από τό ειρηνικό άπόγεμα του 1935. Είχαμε μαζευτεί στην αύλή του άγροκτήματος κι' άπάνω από τόν σιτοβολώνα ξεχύθηκε ή φωνή του Μουινιέ, πού μās ανακοίνωσε τις άποφάσεις του συνεδρίου. Καθισμένος σ' ένα ξανθό δεμάτι σανού ό άπόγονος των τεσσάρων χωρικών πού δέν άγαπούσε τις Πανεπιστημιακές έδρες, μ' αυτόν τόν τρόπο άπόδειχνε πώς δέν ξεχώριζε τήν προσπάθεια για τις ούμανιστικές του αναζητήσεις από τόν ταπεινό άνθρώπινο μόχθο.

Ή τελευταία πάλι εικόνα πού κρατώ είναι από τό σκιερό Jouy-en-Josas, όπου γίνηκε τόν Ιούλιο του 1949 τό τελευταίο συνέδριο του Esprit, κι' όπου ό ζωντανός Μουινιέ πήρε μέρος.

Πάνω από 15 χρόνια άγώνων και προσωπικής δοκιμασίας δέν είχανε άλλοιώσει τή φυσικότητα, τό κέφι, τό συντροφικό πνεύμα του έμψυχωτή του κινήματος, πού επιτέλους είχε κατακτήσει μιá από τις τρεις μεγάλες θέσεις τής πνευματικής Γαλλίας και είχε κινήσει τήν διεθνή προσοχή. Τόν άκουσα και πάλι στο τραπέζι ν' άστειεύεται όπως και τότε, να πειράζει μιá σύνοδρο για τά γοητευτικά της μαλλιά, καθώς και τόν καθυστερημένο ρήτορα, ένω προσπαθοϋσε να καθησυχάσει ένα νέο σύνοδρο πού τόν είχε παρενοχλήσει ή ζέστη λέγοντάς του: «Μετά τό συνέδριο θά πάμε στην πισίνα για μπάνιο». Αυτό τό συνέδριο γίνηκε μέσα στο δάσος, σ' ένα φυσικό καταπράσινο άμφιθέατρο, όπου οι όμιλητές παίρνανε τό λόγο άνεβασμένοι σ' ένα μικρό λοφίσκο. Οι άκροατές, ή άσπρη ρόμπα των δομικανών, τά ποδήλατα, όλοι και όλα κατάχαμα. Μιá στιγμή πού γύρισα στον Μουινιέ, τόν είδα ξαπλωμένο φαρδύ πλατύ μέσα στη χλόη, μασουλίζοντας ένα στάχυ, ν' άκούει μ' όλη του τήν προσοχή.

Σ' αυτή τή στάση για μένα πέρασε στην αιωνιότητα. «Ξαπλωμένος στη γής άντικρύ στο Θεό», βυζαίνοντας ίσαμε τή ρίζα τό χυμό της γής.

ROGER MILLIEX

